

Geleneksel Evlerin Sürdürülebilirliğinde Kullanıcı Müdahalesinin Rolü

Bir Vaka Çalışması Üzerinden İnceleme: Ayvalık Evi

Serpil Özker^{1*}, Umut Tuğlu Karslı², Özge Ürtekin³

¹Department of Interior Architecture and Environmental Design, Işık University, Istanbul, Turkey,
Orcid ID: 0000-0003-2372-2711, serpil.ozker@isikun.edu.tr

² Department of Interior Architecture, Istanbul University, Istanbul, Turkey,
Orcid ID: 0000-0002-6573-5433, umutt@istanbul.edu.tr

³ Department of Interior Architecture and Environmental Design, Işık University, Istanbul, Turkey,
Orcid ID: 0000-0003-3405-2290, ozge.deval@isikun.edu.tr

* Sorumlu Yazar: serpil.ozker@isikun.edu.tr

(First received September 15, 2022 and in final form December 12, 2022)

2nd International Conference on Design, Research and Development
December 14 - 17, 2022

Referans: Özker S., Karslı U. T., Ürtekin Ö. Geleneksel Evlerin Sürdürülebilirliğinde Kullanıcı Müdahalesinin Rolü Bir Vaka Çalışması Üzerinden İnceleme: Ayvalık Evi. Orclever Proceedings of Research and Development,1(1), 45-57.

Özet

Geleneksel yapıların, bulunduğu çevre, ait olduğu sosyokültürel doku, yıllarca süregelen yaşam deneyimi ile beraber özgün dokusunun korunması, bu yapıların gelecek kuşaklara taşınmasında önemli rol oynar. Geleneksel yapının tek yapı ölçeğinden ziyade, ait olduğu kültürel çevre ile beraber korunması tarihi dokunun sürdürülebilirliğine katkı sağlamaktadır. Geleneksel yapının yerleşim biçimi, kültürü, çevre koşulları, ekonomik boyutları, korunma sorunları ve bu sorunlara uygun çözümlerin üretilmesi, o kültürün, gelecek kuşaklara iletilmesinde rol oynayan en önemli etkenlerdir. Bununla beraber, özel mülk durumunda bulunan geleneksel yapıların çoğu, kullanıcısının kendi imkanları ile yaptığı müdahaleler ve bilinçli kullanımı sayesinde günümüze ulaşabilmiştir. Bu çalışmada, geleneksel yapıların sürdürülebilirliğinde önemli faktörlerden biri olan kullanıcıların yapıyı bilinçli kullanımının ve yerinde bireysel müdahalelerinin rolünü tartışmak amacıyla bir vaka çalışması üzerinden bir inceleme yapılması

amaçlanmıştır. Bu çerçevede, vaka çalışmasının yapıldığı yer olarak, geleneksel evleri ve özgün dokusu ile önemli yerleşim yerlerinden biri olan Ayvalık seçilmiştir. Ayvalık evleri, kullanıcılarının sürekli değişimine bağlı olarak, “özgün dokusunu kısmen koruyarak”, “özgün dokusuna uygun yeniden inşa edilerek” veya “kısmen ya da tamamen yıkılarak günümüze ulaşabilmiştir. Bu kapsamda çalışmada, Ayvalık’ta ikinci derece tarihi değeri olan bir yapı, geleneksel evin karakteristik özelliklerine göre incelenmiş, yapının eski durumu ile güncel durumunun karşılaştırması yapılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada, incelenen yapının orijinal mekân özelliklerini koruma durumu ve kullanıcılarının bireysel müdahalesinin geleneksel evin sürdürülebilirliğindeki rolünün tartışılması amaçlanmıştır. Sonuç olarak, incelenen evin orijinal mekân özelliklerini koruduğu ve geleneksel evin özgün özelliklerine bağlı olarak bilinçli yapılan bireysel müdahalelerin geleneksel evlerin sürdürülebilirliğine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Geleneksel Ev, Ayvalık Evi, Ayvalık.

The Role of User Intervention on the Sustainability of Traditional Houses

An Analysis from a Case Study: Ayvalık House

Abstract

The environment in which traditional buildings are located, the socio-cultural texture to which they belong, the conservation of their original texture together with years of life experience play a significant role in the transfer of traditional buildings to next generations. The conservation of the traditional building contributes to the sustainability of the historical texture, not only with the conservation of this building but together with the conservation of cultural environment the building belongs. The settlement, culture, environmental conditions, economic dimensions, conservation problems and appropriate solutions to these problems are the most important factors that play role in transmitting that culture to future generations. However, most of the traditional buildings, which are private properties, have survived thanks to the punctual interventions and conscious use of the users. This study aims to analyze a case study in order to discuss the role of conscious use of the building and on-site user interventions, which is one of the important factors in the sustainability of traditional buildings. In this context, Ayvalık, with its traditional houses and unique texture, is selected as the settlement where the case study is conducted. Depending on the constant change of their users, Ayvalık houses have survived by “partially preserving their original texture”, “reconstructing in accordance with their original texture” or “partially or completely demolished. In this context, a second-degree historical building in Ayvalık is examined according to the characteristics of the traditional house in order to compare the old and the new situation of the building. In this direction, it is aimed to discuss the conservation of the original spatial characteristics of the examined building and the role of the individual intervention of its users in the sustainability of the traditional house. As a result, it is determined that the house preserves its original spatial characteristics and that conscious individual interventions depending on the original characteristics contribute to the sustainability of traditional houses.

Keywords: Traditional House, Ayvalık House, Ayvalık.

1. Giriş

Geleneksel yapılar, ait oldukları tarihi doku ve barındırdıkları yaşam biçimi ile geçmişin izlerini gelecek kuşaklara aktarmaktadır. Geleneksel yapıların korunması, günümüze ulaşabilmesi ve ileriki yıllara aktarılabilmesi, bu yapıların sosyokültürel sürdürülebilirliğinde önemli rol oynamaktadır. Ait olduğu dönemin malzemesi ile yapılan, yaşam şekli ile biçim kazanan geleneksel yapıların sosyokültürel yaşamın izlerini kendinden sonra gelen dönemlere aktarmasında bilinçli kullanıcıların çabaları da önemli olmaktadır. Dönem ve koşullar değiştikçe korunamayan yapıların bozulmaya uğraması da kaçınılmazdır. Çevresel değişim, zamanla yapıların tarihi değerini azaltmasına ve zarar görmesine de neden olmaktadır. Süregelen değişimlerin etkisinin yapı üzerinde kendisini göstermesi, bilinçli bireysel müdahalelerin geleneksel yapıların korunmasında önemli olduğunu göstermektedir. Geleneksel yapılar, yüzyıllar boyu devam eden bir yapı ve yerleşim tecrübesini içermesi, çevre koşullarına uygun çözümler üretmesi, kendi yaşam biçimini, kültürünü, gelenek ve göreneğini yansıtmaları sebebiyle özgün, sürdürülebilir birer eser olarak günümüze kadar (Halıcıoğlu, 2012) varlığını devam ettirmektedir. Bu sayede tarihi yapıların günümüze ulaşmasında, yapının varlığını devam ettirmesinde kullanıcı rolünün ve bireysel müdahalenin yapıların sosyokültürel sürdürülebilirliğinde önemli etkisinin olup olmadığının ortaya konulması gerekmektedir.

Bu çerçevede çalışmanın vaka incelemesinde, geleneksel evleri ile ön plana çıkan Ayvalık'ta bulunan geleneksel bir yapı seçilmiştir. Ayvalık evleri, süregelen değişimlerine bağlı olarak; “özgün dokusunu kısmen korumuş”, “özgün dokusuna bağlı kalarak çökme ve yıkılma nedeni ile yeniden yapılmış”, “uzun süre ilgilenilmeyen yapılar ise kısmi -örneğin çatı ya da üst katının çökmesi gibi nedenlerle- kısmen yıkılmış” ya da “korunamayacak durumda kalmış ise tamamen yıkılmış” ve “bakımsızlık ya da ekonomik koşullar nedeni ile yeniden” inşa edilememiştir (Resim 1-12). Tarihi yapıların bakımsızlık, günümüz gereksinimlerini karşılayamama, bilinçsizlik ve koruma planı eksikliği gibi nedenlerle çöküntü alanlar haline dönüşmesi, kültürel sürdürülebilirliğin tehdit altında olması anlamına gelmektedir (Aydın, Okuyucu, 2009). Geleneksel yapıların anlamını kaybetmemesi ve tarihi değerini koruması, sosyokültürel sürdürülebilirliğin devam etmesinde önemli olmaktadır. Bu kapsamda çalışmada, Ayvalık'ta belgeleme ve inceleme kolaylığı açısından ulaşılabilirlik sınırı olmayan, ikinci derece tarihi değeri olan bir yapı, geleneksel evin karakteristik özelliklerine göre incelenmiş, yapının eski durumu ile güncel durumunun karşılaştırması yapılmıştır. Bu doğrultuda çalışmada, incelenen yapının orijinal mekân özelliklerini koruma durumu ve kullanıcının bireysel müdahalesinin geleneksel evin sürdürülebilirliğindeki rolünün tartışılması amaçlanmıştır. Çalışmada evin eski ve güncel durumunu, özgün dokusunu ve mimari özelliklerini ortaya koyabilmek için yerinde gözlem, fotoğrafla belgeleme

yöntemleri uygulanmış, geleneksel evin özgün özelliklerine bağlı olarak bilinçli yapılan bireysel müdahalelerin geleneksel evlerin sürdürülebilirliğine katkı sağlayıp sağlamadığı, yapının geçirdiği değişim üzerinden incelenmiştir.

Resim 1-12. Ayvalık Evleri İç ve Dış Mekânlarına ait Görünüşler

2. Literatür Araştırması

Geleneksel yapılar, bulundukları çevreye ve dokuya anlam yükleyen ve karakteristik özellikleri ile geçmişin izlerini taşıyan önemli mimari eserlerdir. Geleneksel yapı özelliği ile bulunduğu çevredeki dokuyu etkileyen ve bulunduğu dokudan etkilenen önemli sit alanlarından biri de Ayvalık'tır. Ayvalık, 19. yüzyıldan günümüze tarihi kent ve konut dokusu ile önemli yerleşim yerlerinden biridir. Ayvalık, önceleri sakin bir kent iken 18. yüzyıl ortalarında özerklik elde ettikten sonra ticari anlamda gelişmiş, sosyal, kültürel, ekonomik anlamda değişimlerin önü açılmıştır (Erim, 1948). Bu da Ayvalık'ın çevre

semtler içerisinde öne çıkan değişim ve dönüşümün göstergelerinden biri olmuştur. Ayvalık, tarım, turizm gibi özelliklerinin yanı sıra mimarisi ile de önemli bir kent konumundadır. Ayvalık evlerinin karakterinin oluşumuna katkı sağlayan önemli gelişmelerden biri 1923 yılında gerçekleşen nüfus mübadelesidir. 1923 yılında, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan sözleşme ile “Türkiye’de bulunan Ortodoks Rumlarla, Yunanistan’da bulunan Müslüman Yunan uyrukları” zorunlu göçe tabi tutulmuştur (Oran, 2002). Ayvalık’ta yaşayan Rumlar, bu anlaşma gereği Yunanistan topraklarına gönderilirken, Ayvalık ve Cunda Adası’na, Girit ve Midilli’de yaşayan Türkler yerleştirilmiştir (Yılmaz, 2005). Evlerinden ayrılan Rumların yerine Türklerin yerleşmesiyle her iki kültür birbirini etkilemiş, yeni kullanıcı eski dokuyu değiştirmiştir. Yaşam biçimindeki zorunlu değişiklikler, konut sahiplerinin kendi yaşama alışkanlıklarını yeni konutlarına uydurmaya zorlamıştır. Bu sayede Ayvalık’ta iki kültür ile sentezlenen bir mimari kimlik ortaya çıkmıştır.

Ayvalık’ın tarihi ve geleneksel kent dokusunu, konutlar, eğitim yapıları, ticaret yapıları, zeytinyağı fabrikaları, depolar, sabunhaneler ve dini yapılar oluşturmaktadır (Bayraktar, 2002). Ayvalık’ın Avrupa ile kurduğu ticari ve kültürel ilişkileri, yerleşim nüfusunun tamamına yakınının Rum tebaadan oluşması, mimarideki azınlık ya da yabancı mimar egemenliğinin etkisiyle, evlerin cephe karakterine ve süsleme içeriğine Neoklasik üslup hâkim olmuştur (Akın, 2015). Geçmişten günümüze Ayvalık, geçirdiği değişim ve dönüşüm dönemlerinde popülerliğini her dönem korumuş, kendine özgü etnik mimarisi ile adından söz ettirmiştir. Bu etnik mimari önce Rum kültürü kimliği ile kendine özgü karakter iken mübadele sonrası göçe zorlanan konut sahipleri yer değiştirmiş, Rum kültürü üzerine Türk kültürü unsurları eklenmiştir. Bu etnik kimlik ile birlikte Ayvalık evlerine biçim kazandıran farklı bir mimari ortaya çıkmıştır (Asımgil, Erdoğan, 2013). Ayvalık evleri, genellikle birbirine bitişik, balkonsuz, avlulu ya da bahçeli olarak inşa edilmiştir (Levi, 2000). Ayvalık, uzun yıllardır coğrafi konumu, sosyokültürel yaşamın çevreye etkisi ve ekonomik koşullar nedeniyle tarihi dokusunu koruyabilmiştir. Konu ile ilgili literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde, geleneksel Ayvalık evinin oluşumuna katkı sağlayan belirgin karakteristik özelliklerinin “alan formu, yapım şekli, üslubu, kat sayısı, ön cephe yönü, çıkması, plan formu, mekân sınırı, kapı, pencere ve mekân özelliklerinin” bulunduğu (Tablo 1), (Madran vd., 1986; Asımgil, Erdoğan, 2013; Erdem vd., 2007; Özker, 2021) ve bu özelliklerin geleneksel Ayvalık evinin karakterine anlam yüklediği görülmektedir.

Tablo 1 Geleneksel Ayvalık Evinin Karakteristik Mekansal Özellikleri

Karakter	Karakteristik Mekansal Özelliği
Alan Formu	Kare veya dikdörtgen parsele sahiptir.
Yapım Şekli	Bitişik nizam
Üslup	Neoklasik

Kat Sayısı	İki ya da üç katlıdır.
Ön Cephe Yönü	Ön cephe sokağa bakmaktadır.
Çıkma	Metal ya da taş konsollu çıkmanın olması
Plan	Sofa düzenine göre simetrik mekân planlaması bulunması
Mekân Sınırı	Mahremiyet çerçevesinde bahçe ve avlu duvarlarının yüksek olması
Kapı	Ahşap yüksek bir giriş yapısı ve anıtsal değere sahip kapı tokmaklarının bulunması Tek ya da ikinci bir giriş kapısı olması
Pencere	Üst kat cephelerinde sayıca fazla ahşap panjurlu pencerelerin olması Zemin kat cephelerinde pencere olmaması
Yapım Özelliği	Kalın taş temel ile yapılmış olması Dış cephede moloz taş, kesme taş, sarımsak taşı kullanılması İç cephelerde; ahşap kiriş, ahşap kaplama, tuğla kullanılması

Bir toplum hem kültürel hem de sosyal boyutları üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir ve aslında bir toplumun değerleri, normları, gelenekleri, sosyal yapısı ve yaşam tarzını içermektedir. Bu nedenle sosyal ve kültürel sürdürülebilirlik kavramını birbirinden ayırmak zordur (Chiu, 2004). Geleneksel çevrenin hızlı değişim süreci içinde kültürel olguların sürdürülebilmesi, toplum için geçmişini tanıyarak geleceği inşa etmesine yardımcı olmaktadır. Geleneksel mimarlık, toplumun özelliklerini yansıtan, bir yandan o kültürün bölgesiyle ilişkisini gösterirken, diğer yandan dünyanın kültürel çeşitliliğini yansıtmaları bakımından da önemlidir (Kısa Ovalı, Delibaş, 2016). Bu bağlamda, geleneksel mimarının genel karakteristikleri: mimarsız mimarlık, doğaya uyum, akılcı kaynak kullanımı, ekolojik yapılaşma, geri dönüşümlü sağlıklı malzeme ve ekonomiklik, doğaya uyum ve estetik değerler, enerji etkin tasarım, ekonomiye bağlı yöresel özgünlük, gelenek-göreneklerin yapı kültürüne aktarımı, kullanıcı isteklerinin önemi, kent morfolojisi ve biçimleniş dili, toplumsal yaşam, esneklik, zamana uyum olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel mimariyi oluşturan değerlerin, günümüz koşullarında yorumlanıp mimariye aktarılması sürdürülebilirliğin temelini oluşturmaktadır (Kısa Ovalı, Delibaş, 2016). Geleneksel karakterler bir yandan korunurken diğer yandan değişen koşullara bağlı olarak geçmiş ile gelecek arasındaki dengenin kurulması, sosyokültürel sürdürülebilirliği mümkün kılmaktadır (Dipasquale ve diğerleri, 2014). Sosyokültürel sürdürülebilirlik kavramı, tarihi, kültürel ve geleneksel mimari özellikler taşıyan yapıların, doku ve çevreyi oluşturan tüm elemanlarla bir bütün olarak korunmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasını öngörmektedir (Dikmen, Toruk, 2017). Sosyal ve kültürel sürekliliğin sağlanabilmesi ve kültürel birikimin gelecek nesillere aktarılabilmesi, geçmişin işaret ve simgelerinin kuşaklar boyunca taşınabilmesine bağlıdır (Tekeli, 1989). Aydın ve Okuyucu (2009), “sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğin değerlendirilmesinde, sosyal, kültürel ve toplumsal bileşenleri; özgün işlevin unutulmaması, yeni işlevin bilinir olması, çevre ile uyum, bulunduğu dokuda dikkat çekme, sembol olma, kentin

tanıtımına katkı sağlama, çevreye canlılık verme, referans noktası olma, kentin gereksinimini karşılama, harabe görünümünden kurtulma, kullanıcılara sağladığı sosyal, kültürel ve ekonomik yarar koşullarının sağlanması” olarak tanımlamaktadır (Aydın, Okuyucu, 2009). Sosyal, kültürel ve toplumsal bileşenlerin karşılanması, geleneksel yapıların korunması bağlamında, bir anlamda sosyokültürel sürekliliğe katkı da sağlamaktadır.

3. Bir Vaka Çalışması Üzerinden İnceleme

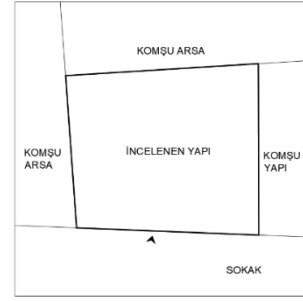
Ayvalık’ın geleneksel evlerinin birçoğu özel mülk olup koruma sorunu bulunan ev sayısı da bu nedenle fazladır. Bazı evlerin mekansal planlamasının bireysel müdahalelerle değiştirilmesi, bazı evlerin bakımsızlık ve artan ekonomik maliyetler nedeniyle yapıların restorasyonu yapılmamış ya da projeleri oluşturulmamıştır. Çalışmada ele alınan Mareşal Çakmak Caddesi, ara sokakta bulunan yapının incelemesi de orijinal özelliklerini koruyan ve restorasyonu yapılmamış bir yapı olması nedeniyle tercih edilmiştir. Yapı, birinci ve ikinci derece tarihi eser niteliğine sahip, bitişik nizam yapılmış olan iki ya da üç katlı tarihi evlerle çevrilidir. Yapıların parsel alanı genellikle birbirine yakın ölçülerde olup bazı evlerde yüksek duvarlarla sınırlandırılmış, açık bahçeleri bulunmaktadır. Yapının ön cephesi sokağa, yan ve arka cephesi komşuya bitişik konumdadır. Evin üst kat arka cephesinde pencere kullanımı nedeniyle açık bir alan söz konusudur. Üst kat ön cephede pencere bulunmasına rağmen arka cephe kadar iç mekânda doğal aydınlatma yeterli değildir. Yapı, ilk yapıldığı dönemde dış cephesinde bulunan sarımsak taşı, el değişimi nedeniyle eski kullanıcıları tarafından taş dokusu üzerine kireç sıva yapılarak doku kapatılmıştır. Sonraki kullanıcı ise taş dokuyu ortaya çıkarabilmek için kireç sıvayı kazıyıp, doğal taş doku ortaya çıkarılmıştır. Dönemin koşulları gereği ortaya çıkan ihtiyaçlar, kullanıcıların yaşam biçimleri doğrultusunda değişiklikler yapıldığını da göstermiştir. Örneğin; Rum evinde tuvaletler avluda bulunurken, Türk evi kimliğinde tuvaletler iç mekâna alınmıştır. Evin asıl yaşama alanı üst katta iken üst kat kullanıcının yaşam biçimi doğrultusunda yatma çevrelerine dönüştürülmüş, yaşama alanları alt kata alınmıştır. Yapının kapı, pencere doğramaları, ahşap dokusuna zarar verilmeden yenilenmiş, zemin ve üst katta bulunan iç ve dış cephe malzemeleri orijinaline uygun olarak yenilenmiştir. Tablo 1’de verilen geleneksel Ayvalık evinin karakteristik özelliklerine göre yapının elde edilebilen eski durumu (2000) ve güncel durumunun (2022) fotoğrafla belgelenerek karşılaştırılması Tablo 2’de yapılmıştır.

Tablo 2 Yapının Eski (2000) ve Mevcut (2022) Durumunun Karşılaştırması

Yapı Analizi	2000 yılı fotoğrafları	2022 yılı fotoğrafları
Alan		
Formu	Yapının parseli kare planlıdır.	

**Yapım
Şekli**

Yapının sadece ön cephesi açık olup yan komşu yapıya bitişik nizam olarak yapılmıştır.

Resim 13. Vaziyet Planı

Üslup

Yapının cephe, pencere, anıtsal kapısı, ahşap işçiliği gibi süsleme unsurları, simetrik ve denge düzeni ile Neoklasik üslupla yapılmıştır.

**Kat
Sayısı**

İki buçuk katlı olarak yapılmıştır.

**Ön Cephe
Yönü**

Yapının ön cephesi ara sokağa, arka cephesi ve yan cephesi komşu arsaya, diğer yan cephesi komşu yapıya bitişik olarak yapılmıştır.

Çıkma

Yapının metal ya da taş konsollu çıkması bulunmamaktadır.

Resim 14. 2000 yılı

Resim 15. 2022 yılı

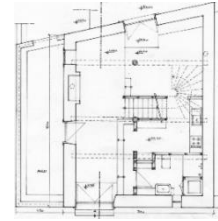
**Plan
Formu**

Sofa düzenine göre konumlanan bir plan anlayışı söz konusudur.

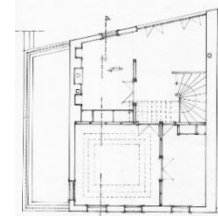
Yapının zemin katında yaşam alanı, mutfak, banyo ve yan avlu, ara katta yaşam alanı, birinci katta yaşam alanı ve iki adet yatma alanı bulunmaktadır.

Ara katta mutfak alanı söz konusu iken ara kat depo olarak kullanılmaktadır.

Birinci katta bir yaşama, bir yatma alanı mevcutken günümüzde iki yatma bir yaşam alanı olarak planlama yapılmıştır.

Resim 16. Zemin Kat Planı

Resim 17. 1. Kat Planı

**Mekân
Sınırı**

Yapının sol cephesinde mahremiyet çerçevesinde, yüksek duvarla çevrilmiş yan avlu bulunmaktadır.

Resim 18. 2000 yılı

Resim 19. 2022 yılı

Kapı	Yapının ahşap yüksek girişli ve alınlıklı giriş yapısı orijinaldir.		
	Yapının tek giriş kapısı söz konusudur.	<i>Resim 20. 2000 yılı</i>	<i>Resim 21. 2022 yılı</i>
Pencere	Yan avlunun ahşap kapısı orijinal özelliğini korumaktadır.		
		<i>Resim 22. 2000 yılı</i>	<i>Resim 23. 2022 yılı</i>
Pencere	Yapının ön cephesinde bulunan ahşap panjurları orijinaldir, ancak yan ve arka cephede bulunan pencere doğramaları ve panjurları metal olarak yenilenmiştir.		
	Yapının ön ve arka zemin kat cephesinde pencere bulunmamakta olup ön, yan ve arka cephede bulunan pencereler orijinal ahşap doğramalarını korumaktadır.		
		<i>Resim 26. 2000 yılı</i>	<i>Resim 27. 2022 yılı</i>
Yapım Özelliği	Yapı, kalın moloz taş ve sarımsak taşı ile yapılmış olup orijinal taş dokusu üzerine sonradan yapılan kireç sıva günümüzde kazınarak orijinal taş dokusu ortaya çıkarılmıştır.		
	Yapının zemin kat iç cephelerinde taş doku, üst kat dış duvar tuğla olarak yapılmış olup iç cephede ahşap kiriş, ahşap kolon, ahşap kaplama sıklıkla kullanılmıştır.	<i>Resim 28. 2000 yılı</i>	<i>Resim 29. 2022 yılı</i>
Yapım Özelliği	Yapının iç mekanında bulunan kapı, pencere, tavan döşeme ve alınlıkları, merdiven, merdiven korkulukları, tuğla niş duvarlar içerisine yapılmış olan ahşap dolap gibi donatılar, duvar niş ve söveleri orijinalliğini korumaktadır.		
		<i>Resim 30. 2000 yılı</i>	<i>Resim 31. 2022 yılı</i>

Sosyal, kültürel ve toplumsal bileşenlerin karşılanması, geleneksel yapıların korunması bağlamında, bir anlamda kültürel sürekliliğe katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede, geleneksel yapıların orijinal dokusunun korunması ve kullanıcıların bilinçli müdahalesi, geleneksel evin sürdürülebilirliğinde farkındalık oluşturmaktadır. Geleneksel yapıların orijinal dokusunun korunması ve kullanıcıların bilinçli bireysel müdahalesinin yapı dokusunu koruyup korumadığının tespiti amacıyla; vaka çalışması olarak ele alınan yapının mevcut durumunun *sosyal ve kültürel sürdürülebilirliğin değerlendirilmesinde; sosyal, kültürel ve toplumsal bileşenlerini* (Aydın, Okuyucu, 2009) karşılayıp karşılamadığı da Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3 Yapının Sosyal, Kültürel ve Toplumsal Bileşenleri Karşılama Durumu

Sosyal, Kültürel ve Toplumsal Bileşenleri	İncelenen Yapının bileşenleri Karşılama Durumu
Özgün İşlevin Unutulmaması	Yapı, konut olarak özgün işlevini korumaktadır.
Yeni İşlevin Bilinir Olması	Yapının eski işlevi olan konut anlamı değişmemektedir.
Çevre ile Uyum	Yapı, Ayvalık tarihi sit alanı içerisinde olup çevre dokusu ile uyumlu bir ortamda bulunmaktadır.
Bulunduğu Dokuda Dikkat Çekme	Yapı, birinci ve ikinci derece eski eser niteliğindeki yapılarla çevrili olması nedeniyle, bulunduğu çevre doku ile birlikte dikkat çekmektedir.
Sembol Olma	Geleneksel Ayvalık evleri, Rum ve Türk etnik mimari izlerini taşıyan sembol yapılar arasındadır.
Kentin Tanıtımına Katkı Sağlama	Geleneksel Ayvalık evleri, kentin tanıtımına katkı sağlamaktadır.
Çevreye Canlılık Verme	Yapı ve çevresinde bulunan yapılar, kültür turizmi açısından çevreye katkı sunmaktadır.
Referans Noktası Olması	Yapı ve çevresinde bulunan yapılar, kültür turizmi açısından referans noktası durumundadır.
Kentin Gereksinimini Karşılama	Tarihi sit alanında bulunması nedeniyle kentin kültür turizmi gereksinimi karşılamaktadır.
Harabe Görünümünden Kurtulma	Yapı, yapıldığı günden bugüne birçok el değişimine rağmen kısmen bakımlı durumda olup orijinal mimari özelliklerini korumaktadır.
Kullanıcılara Sağladığı Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yarar	Yapının gelecek ile bir köprü olması nedeniyle sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları da dikkate alındığında sosyokültürel sürdürülebilirliğe yarar sağlamaktadır.

Geleneksel yapıların geleceğe taşınması, tarihi binaların yeni ve güncel kullanımlar ile yaşatılması ekolojik sürdürülebilirlik yanında sosyokültürel sürdürülebilirlik açısından da büyük önem taşımaktadır (Tuğlu Karşı, Aytıs, 2018). Geleneksel yapıların sürdürülebilirliğinde önemli faktörlerden biri olan kullanıcıların yapıyı bilinçli kullanımının ve yerinde bireysel müdahalelerinin rolünü tartışmak amacıyla bir vaka çalışması üzerinden yapılan incelemede; yapının yapıldığı günden günümüze kullanıcılarının yaşam şekli ve gereksinimlerine göre mekân kurgularının değiştirildiği

ancak yapının orijinalliğine zarar verecek büyük değişikliklerin yapılmadığı görülmektedir. Ayvalık'ın geleneksel evlerinin günümüze kadar korunarak gelmesi ve halen kullanılabilir durumda olması, gelecek kuşakların geleneksel mimarinin ekolojiye saygısını ve sürdürülebilirlik açısından başarısını anlayabilmesi için önemli bir örnek sayılmaktadır (Kıstır ve Kurtoğlu, 2018). Bu anlamda, sosyal, kültürel ve toplumsal bileşenleri de incelenen yapının sosyokültürel sürdürülebilirlik bileşenlerini de karşıladığı da görülmektedir (Tablo 3). Eski ve güncel durumunun geleneksel evin orijinal özelliklerini karşılayıp karşılamadığı ve sosyokültürel sürdürülebilirliğinin bulunup bulunmadığı incelenen yapının; geleneksel Ayvalık evinin karakteristik özelliklerini kısmen koruduğu ve bilinçli yapılan bireysel müdahalelerin korunmasına ve sürdürülebilirliğine katkı sağladığı görülmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Geleneksel yapıların sürdürülebilirliğinde bireysel müdahalelerin rolünü tartışmak amacıyla yapılan çalışma, bir vaka incelemesi üzerinden ele alınmıştır. Çalışmada ele alınan yapının hem geleneksel mekân özelliklerini koruma durumu, hem de sosyokültürel sürdürülebilirliğe katkısı incelenmiştir. Bu bağlamda, incelenen yapının orijinal mekân özelliklerini korumasında, kullanıcının bilinçli kullanımının geleneksel evin sürdürülebilirliğinde önemli bir rolü olduğu görülmektedir. Geleneksel Ayvalık evleri, genel anlamda coğrafi konumu, koruma yaklaşımları gibi nedenlerle günümüze kadar korunarak gelmesi ve çoğu yapının halen kullanılabilir olması, bilinçli bireysel müdahalenin yapıların sosyokültürel sürdürülebilirliği açısından önem taşıdığını da göstermektedir.

Bu doğrultuda;

- *Yapının geleneksel mekân özellikleri incelemesi sonucunda;*

Geleneksel Ayvalık evi, karakteristik özellikleri doğrultusunda yapının; alan formu, yapım şekli, üslup, kat sayısı, ön cephe yönü, plan formu, mekân sınırı, kapı, pencere, yapım özellikleri ile orijinal özelliklerini kısmen koruduğu görülmektedir.

- *Yapının sosyokültürel sürdürülebilirlik incelemesi sonucunda;*

Sosyal, kültürel ve toplumsal bileşenler doğrultusunda yapının; özgün işlevine müdahale edilmemiş olduğu, geleneksel yapısı itibari ile çevre ile uyumlu ve bulunduğu dokuda dikkat çektiği, geleneksel özellikleri açısından sembol olması, kentin tanıtımına katkı sağlaması, referans noktası olması, kullanıcılara sağladığı sosyal, kültürel ve ekonomik yarar gibi koşulları sağlaması açısından sosyokültürel sürdürülebilirliğe yarar sağladığı görülmektedir.

Geleneksel yapıların sürdürülebilirliğinin sağlanmasında;

- Koruma bilincinin artırılması,

- Koruma uygulamalarının oluşturulması,
- Yapıların niteliğine göre ekonomik destek sağlanması,
- Restorasyon çalışmalarında kullanıcıların bilinçlendirilmesi,
- Bireysel kullanımda olmayan yapıların yeniden işlevlendirilmesi,
- Bireysel kullanımda olan/olmayan ve restorasyon çalışmaları yapılmamış yapıların restorasyon çalışmalarının yapılması,
- Kültürel sürekliliğin sağlanması için bireysel kullanıcılara yapıların nitelikleri ile ilgili bilgi verilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak, incelenen evin orijinal mekân özelliklerini koruduğu ve geleneksel evin özgün özelliklerine bağlı olarak bilinçli yapılan bireysel müdahalelerin geleneksel evlerin sürdürülebilirliğine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

5. Teşekkür

Bu çalışma, Işık Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında hazırlanmış olup proje çalışmasına destek veren Işık Üniversitesi'ne teşekkür ederiz.

Referanslar

- [1] Akın, B. (2015). Ayvalık Evleri'nin Cephe Karakterinin Oluşumuna Etki Eden Faktörlerin Değerlendirilmesi, Sanat Tarihi Dergisi Cilt/Volume: XXIV, Sayı/Number:2, 131.
- [2] Asımgil, B., Erdoğan, F. (2013). Tarihi Ayvalık Evleri Mimarisinde Bozulmaya Neden Olan Etkenlerin İncelenmesi. Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi, 29(1), 50-51.
- [3] Aydın, D., Okuyucu, Ş. E. (2009). Yeniden Kullanıma Adaptasyon ve Sosyokültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Afyonkarahisar Millet Hamamının Değerlendirilmesi, Megaron, 4(1), 36, 37.
- [4] Bayraktar, B. (2002). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Ayvalık Tarihi, Ankara, 30.
- [5] Chiu, R. L. H. (2004). Socio-cultural Sustainability of Housing: A Conceptual Exploration, Housing, Theory and Society, 21(2), 68, DOI: 10.1080/14036090410014999.
- [6] Dikmen, Ç. B., Toruk, F. (2017). Sosyo-Kültürel Sürdürülebilirlik Kapsamında Gerede (Krateia) Hanlar Bölgesi'nin Değerlendirilmesi, TÜBAV Türk Bilim Araştırma Vakfı, 10 (2), 12.
- [7] Dipasquale, L., Kısa Ovalı, P., Mecca, S., Özel, B. (2014). Resilience of Vernacular Architecture, Ed.: Mariana Correia, Letizia Dipasquale, Saverio Mecca, Firenze (Editör) Versus: Heritage for Tomorrow, Firenze, Firenze University Press, 64-73.
- [8] Erdem, A., Özakin, R., Yergün, U. (2007). Ayvalık (Balıkesir) Alibey/Cunda Adası Kentsel Mimarlık Envanteri 2005-2006, (TÜBA) Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi 6, 81.
- [9] Erim, H. (1948). Ayvalık Tarihi, Güney Matbaacılık, Ankara.

- [10] Halıcıoğlu, F. (2012). Analysis of Vernacular Architecture in Terms of Sustainable Considerations: The Case of Sirince Village in Western Turkey, *Alam Cipta, International Journal of Sustainable Tropical Design Research and Practice*, S.5/2, 39-54.
- [11] Kısa Ovalı, P., Delibaş, N. (2016). Yerel Mimarinin Sürdürülebilirliği Kapsamında Kayaköy'ün Çözümlemesi Analysis of Kayaköy Within the Scope of the Sustainability of the Vernacular Architecture, *MEGARON*, 11(4), 17, DOI: 10.5505/megaron.2016.44711.
- [12] Kıştır, M. R., Kurtoğlu, D. (2018). Geleneksel Konut Mimarisinin Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi: Ayvalık ve Oxford Evleri Örneği, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi* 9(1), 89.
- [13] Levi, E. (2000). Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örneklerle Karşılaştırmalı Değerlendirilmesi, *Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı "Uluslarüstü Bir Miras", Bildiriler Kitabı, Yem Yayınları*, ISBN 975 7438 92 8, İstanbul, 277.
- [14] Madran, E., Özgönül, N., Gökçe, F. (1986). Kuzey Ege'de Geleneksel Konut Mimarisinin Nitelikleri, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Değişmelere Uyum Sağlayacak Çağdaş Kullanım Olanaklarının Araştırılması, *Ege'de Mimarlık Sempozyumu*, 27-29.11.1985, İzmir, 14-37.
- [15] Oran, B. (ed.) (2002). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar. İletişim Yayınları: İstanbul*, 332.
- [16] Özker, S. (2021). Spatial Analysis of Traditional Ayvalık Houses, *Online Journal Art and Design*, Volume 9, Issue 2, April.
- [17] Tekeli, İ. (1989). Kentsel Korumada Değişik Yaklaşımlar Üzerine Düşünceler, *Türkiye II. Dünya Şehircilik Günü Kollogyumu*, Ankara.
- [18] Tuğlu Karşı, U., Aytıs, S. (2018). Eski Kabuk Yeni İşlev: Yeniden Kullanıma Adaptasyon, *Yapı, Mimarlık Tasarım Kültür Sanat Dergisi*, 435, 4.
- [19] Yılmaz, E. (2005). *Türk- Yunan Nüfus Mübadelesi ve Ayvalık*, Marmara Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul, 95.
- [20] Resim 1-31. Serpil Özker Arşivi (2022).